

Figuur 1. Koeien in een weiland bij Scheveningen (ca. 1910). Uitgave W & S / H (Weenink & Snel, Den Haag). Collectie Anneke Landheer-Roelants.

Buitenmensen op strand en duin

De duinen werden in het verleden volop gebruikt door de bewoners van de kustdorpen. Een van die activiteiten was het laten beweiden van de groene duinvalleien met rundvee. Foto's daarvan zijn er helaas vrijwel niet genomen. Door Frans Beekman

De koeienwachter

De Jonge Duinen, die vanaf de tiende eeuw ontstonden, waren het juridische bezit van de landsheer, de graaf van Holland. De valleien in de grafelijke duinen werden verpacht voor beweiding door koeien en ook voor konijnen. In de Middeleeuwen heette dat 'geershuur', afgeleid van geers of gras. Later werden de duinen verpacht door de Staten van Holland en sinds de Franse tijd door de Dienst der Domeinen.

Rondom Scheveningen staan op een oude kaart uit 1712 een paar grote valleien, zoals 't Hooyvelt, Vuurboetspan, Vossendel, Waterdel, 't Jonge Rijs en Kattendel. Met 'vossen' worden hier paarden bedoeld, 'rijs' was kruipwilg en 'kattendoorn' betekende toen duindoorn. De toponiemen gaven dus vaak het uiterlijk van de vallei aan. Iedere dag ging de koeienwachter met zijn beesten op pad volgens een vaste route. In de avond keerde hij terug naar de boerderij waar 's nachts de mest achterbleef die hard nodig was op de kleine akkers en tuinen. Alleen van Oostduinkerke (West-Vlaanderen) ken ik een prentbriefkaart van een koeienwachter met een paar koeien in een duinvallei grazend tussen de kruipwilg. De koeien aten overigens het lange gras, de konijnen 's nachts het korte gras.

Op de bijzondere prentbriefkaart van Scheveningen zien we nog iets van het verleden. De Nieuwe Duinweg was in 1890 aangelegd tussen de Kanaalweg en de Nieuwe Parklaan. Daarlangs lag een weiland dat mogelijk behoorde bij een boerderij aan de Rijslag bij het Balkengat, een zijtak van het Kanaal naar Scheveningen. De koeienwachter of koeienknecht is met een melkbrik met paard naar de kalveren, vaarzen en koeien in het weiland gereden. Hij is er niet om te melken. Waarschijnlijk komt hij een melkbus met drinkwater brengen die achter de bok op de wagen staat. De koeien staan 'droog', anders zouden de kalveren en vaarzen de melk uit de uiers van de koeien drinken.

De jongen op klompen lijkt een jongere broer, de andere jongen op schoenen is mogelijk uit school langs gekomen. Vaag zien we rechts nog huizen langs de Nieuwe Parklaan. Door de oprukkende bebouwing verdwenen rond Scheveningen in het begin van de twintigste eeuw snel dergelijke weilanden. Aan de andere kant van de Nieuwe Duinweg waren de duinen afgezand en daar zou later het Westbroekpark komen. In de tijd van de foto was er nog een zekere verwevenheid tussen landbouw en stedenbouw.

Opmerkelijk

Korrelige taaiplaat

Brandnetelroest. Foto's: © Theo Westra

Korrelige taaiplaat

De zeer zeldzame paddenstoel Korrelige taaiplaat (*Neolentinus schaefferi*) (Rode lijst: ernstig bedreigd, ook in de rest van Europa) staat 'gewoon' op een populier langs de gele route in de vallei Meijendel. De soort komt hoofdzakelijk in de kuststrook voor en het is dus niet verwonderlijk dat hij een aantal malen in Meijendel is gezien (www.waarneming.nl). De eerste vondst is overigens in 1987 in Heerlen gedaan. De soort komt altijd verspreid en in bescheiden aantallen voor, maar lijkt aan een opmars bezig. De hoofdoorzaak lijkt de toename van dode populierenstammen in natuurgebieden, zoals in Meijendel. Populieren waren populair om aan te planten (tot een miljoen per jaar), de afgelopen decennia nam dat af tot enkele tienduizenden. Daarnaast worden veel populieren gekapt en vervangen door ander loofhout. In Meijendel wordt met name Grauwe abeel (*Populus canescens*) gekapt. Dit is een bastaard die via worteluitlopers een bedreiging is voor de open duingraslanden. Omdat het hout in bos niet altijd wordt afgevoerd, is de toename van Korrelige taaiplaat logisch. Vaak staan ze zelfs in de volle zon. Een langdurige droge(re) zomer of het warmer worden van het

klimaat leiden niet tot problemen. Voorwaarde is de aanwezigheid van dode populierenstammen.

Bron: Nature Today 17 mei 2017, bericht Nederlandse Mycologische Vereniging.

Brandnetelroest

De schimmel, meer specifiek een roest, oogt als een rare vergroeiing waarvan de vorm wel wat weg heeft van een rugstreeppad. Deze roestsoort, Brandnetelroest (*Puccinia caricina*), heeft het blad van een Brandnetel (*Urtica dioica*) aangetast. Meestal is dat een stengel. Op het vruchtlichaam zijn sporendoosjes zichtbaar, waaruit de sporen komen. Deze moeten zich eerst op een zegge (*Carex* species) ontwikkelen voordat ze zich weer op een Brandnetel kunnen vestigen. Hoewel je zou verwachten dat voor deze (en andere) schimmels vocht nodig is, slaat deze roest juist toe in de droge periode. Het benodigde vocht haalt de roest namelijk uit de Brandnetel zelf. Uiteindelijk drogen de bladeren uit en worden geel. De soort is voor het eerst in 1917 door F. Kern beschreven (Wikipedia).

Theo Westra, t.westra@ziggo.nl